

ΤΟ «ΑΝΟΙΓΜΑ» ΤΩΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ ΠΡΟΣ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΧΡΗΣΤΩΝ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΑΜΕΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΔΥΣΛΕΞΙΑΣ

Σοφία Π. Γρηγοριάδου¹, Αθανασία Κηπουρού¹, Μ-Ε Θεοδωρίδου²

βιβλιοθήκη Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Σερρών

² Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Σερρών, Επίκουρη καθηγήτρια

Περίληψη

Τα τελευταία χρόνια οι Βιβλιοθήκες, και ειδικότερα οι Ακαδημαϊκές, "εκμεταλλεύμενες" τις δυνατότητες που προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες, μπορούν πλέον να επεκτείνουν τις προσφερόμενες υπηρεσίες τους, και σε ειδικές κατηγορίες χρηστών, όπως είναι τα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες (ΑΜΕΑ) και τα άτομα με προβλήματα δυσλεξίας, που μέχρι σήμερα αδυνατούσαν να εξυπηρετηθούν λόγω της δυσκολίας πρόσβασης στο χώρο τους αλλά και στο υλικό τους. Το «άνοιγμα» όμως των βιβλιοθηκών και προς αυτή την κατηγορία χρηστών, δεν είναι κάτι που πετυχαίνεται εύκολα. Προϋποθέτει ειδικές γνώσεις και μελέτη των τρόπων κάλυψης των αναγκών αυτών των ατόμων, ανάλογα με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν (μειωμένης όρασης, κίνησης, ακοής, ομιλίας, μαθησιακής δυσκολίας κλπ.)

Με το παρόν άρθρο, ύστερα από μία βιβλιογραφική επισκόπηση των ερευνητικών προσεγγίσεων και των πρακτικών που εφαρμόζονται διεθνώς για τα ΑΜΕΑ, επιχειρείται μια κατηγοριοποίηση των υπηρεσιών που μπορούν να προσφερθούν σε αυτούς τους χρήστες. Αναπτύσσονται δε αναλυτικά τρεις βασικές ενότητες: η άρση των φραγμών στις δυνατότητες χρήσης του Διαδικτύου (1), ο εμπλουτισμός της συλλογής με ειδικές κατηγορίες υλικού (2), η απόκτηση ειδικού τεχνικού εξοπλισμού (3).

Ειδικότερα για τα άτομα με δυσλεξία, παρατίθενται τα διαθέσιμα εργαλεία που έχουν αναπτυχθεί από βιβλιοθήκες του εξωτερικού και διατυπώνονται συγκεκριμένες πρακτικές προτάσεις προσαρμογής, οργάνωσης και προσανατολισμού τους στο χώρο της βιβλιοθήκης.

Δεν αρκεί όμως μόνο η κατάλληλη κτιριακή υποδομή, ο εμπλουτισμός των συλλογών και η προμήθεια ειδικού τεχνικού εξοπλισμού. Οι προσαρμογές στη νομοθεσία, η εκπαίδευση των βιβλιοθηκονόμων και η έκδοση συγκεκριμένων οδηγιών, θεωρούνται απαραίτητες διοικητικές δράσεις που θα υποβοηθήσουν στην παροχή αυτών των "ειδικών" υπηρεσιών.

Συμπερασματικά συνάγεται ότι η μέχρι σήμερα "υστέρηση" των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών στην εξυπηρέτηση ειδικών κατηγοριών χρηστών, δεν οφείλεται στην έλλειψη ευαισθητοποίησης, αλλά κυρίως στην άγνοια των σύγχρονων υποστηρικτικών προσαρμοστικών τεχνολογιών και των τρόπων παροχής πρόσβασης στις πληροφορίες με εναλλακτικές μορφές και μεθόδους.

Λέξεις κλειδιά: Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες, ΑΜΕΑ, Άτομα με Δυσλεξία

THE "EXTENSION" OF ACADEMIC LIBRARIES TO SPECIFIC USERS: THE CASE OF THE DISABLED AND THE DYSLEXIC

Sofia P. Grigoriadou¹, Athanassia Kipourou¹, M-E Theodoridou²

¹ Library - T.E.I. of Serres

²Asst. Professor - T.E.I. of Serres

ABSTRACT

In recent years libraries, and more specifically Academic libraries, "taking advantage" of the possibilities offered by new technologies, have been able to extend the services they provide to special groups of users, such as the Disabled and the dyslexic, whom they had never had the opportunity to serve before, due to difficulty of accessing either their venue or material. However, this "extending" of the libraries to such groups of users, is not an easily achievable task. It presupposes special knowledge and study of the means necessary for meeting the needs of such persons, depending on the problems these users are facing (visual or hearing impairment, physical disability, speech or learning difficulty, etc).

This article, following a literature review of research approaches and practices implemented world-wide for the Disabled, attempts to classify services that may become available to such users. There are three basic parts: 1. Removing the barriers from using the Internet; 2. Enriching the library with special types of materials; 3. Acquiring special technical equipment.

More specifically for the dyslexic, available tools developed in libraries abroad are presented and specific practical proposals for their adaptation, organisation and orientation within the library are presented.

Nevertheless, appropriate building infrastructure, enriching the collections and acquiring special technical equipment are not enough. Adaptations in the legislation, training of librarians and publication of specific guidelines are considered necessary administrative actions to support the provision of such "special" services.

In conclusion, there is some lagging behind of Greek Academic Libraries in regards to serving certain special user groups, which is not due to lack of sensitivity or awareness but, mainly, to ignorance of modern supporting adaptive technologies and means of providing access to information through alternative forms and methods.

Keywords: *Academic Libraries, Disabled, Dyslexia*

1. Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια οι βιβλιοθήκες, "εκμεταλλεόμενες" τις δυνατότητες που προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες, μπορούν πλέον να επεκτείνουν τις προσφερόμενες υπηρεσίες τους και σε ειδικές κατηγορίες χρηστών, όπως είναι τα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες (ΑΜΕΑ) και τα άτομα με προ-

βλήματα δυσλεξίας, που μέχρι σήμερα αδυνατούσαν να εξυπηρετήσουν λόγω της δυσκολίας πρόσβασης στο χώρο τους αλλά και στο υλικό τους, με αποτέλεσμα αυτά να στερούνται σημαντικά την επαφή τους με το θησαυρό της γνώσης και της πληροφόρησης.

Το «άνοιγμα» όμως των βιβλιοθηκών και προς αυτή την κατηγορία χρηστών, δεν είναι κάτι που πετυχαίνεται εύκολα. Προϋποθέτει ειδικές γνώσεις και μελέτη των τρόπων κάλυψης των αναγκών αυτών των ατόμων, ανάλογα με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν (μειωμένης όρασης, κίνησης, ακοής, ομιλίας, μαθησιακής δυσκολίας κλπ.)

2. Γενικότερες προσπάθειες που αναπτύσσονται στον ελληνικό χώρο

- Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, δημιούργησε στα πλαίσια του 2ου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, την Τράπεζα Πληροφοριών Ειδικής Εκπαίδευσης (www.dea.gr). Ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της Τράπεζας, αποτελεί εκείνο της "Βιβλιοθήκης", γιατί προσφέρει υλικό που μπορεί να ενημερώσει και να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς στην υποστήριξη μαθητικού πληθυσμού που απειλείται από εκπαιδευτική ανισότητα στο γενικό και ειδικό σχολείο, όπως μαθητές με ειδικές ανάγκες, πολιτισμικές και γλωσσικές ιδιαιτερότητες, μαθησιακά προβλήματα και προβλήματα συμπεριφοράς.
- Στη Θεσσαλονίκη υπάρχει μία αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία, η «ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΤΩΡΑ». Βασικός στόχος της, είναι η δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων για την επανεκπαίδευση του πληθυσμού που ζει κάτω από συνθήκες αναπηρίας. Δημιουργήθηκε το 1993 από μία ομάδα παραπληγικών και τετραπληγικών. Εκδίδει το έντυπο περιοδικό *ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΤΩΡΑ* που ταχυδρομείται δωρεάν σε 8.000 αναγνώστες από την Ελλάδα και την Κύπρο, ενώ διατίθεται και ηλεκτρονικά από το τεύχος 0 έως σήμερα <http://www.disabled.gr/anapiria.htm>. Το περιοδικό *ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΤΩΡΑ* είναι το μεγαλύτερο σε κυκλοφορία ελληνικό περιοδικό για την αναπηρία και την αποκατάσταση. Δημιούργησε και συντηρεί μια αξιόλογη βιβλιοθήκη για τις αναπηρίες και την ειδική εκπαίδευση που είναι διαθέσιμη online στη διεύθυνση <http://www.disabled.gr/books.html> και περιλαμβάνει 483 άρθρα και βιβλία στα ελληνικά και 835 άρθρα και βιβλία στα αγγλικά. Ανέπτυξε τον ιστότοπο <http://www.disabled.gr/> που είναι απολύτως προσπελάσιμος από τους αναγνώστες με τετραπληγίες και με τυφλότητα και μπορεί να χρησιμοποιηθεί με ένα μόνο δάχτυλο από όλους τους Soreen Readers που χρησιμοποιούν οι τυφλοί. Διατηρεί οργανωμένη συλλογή νομικών και επιστημονικών κειμένων για τις αναπηρίες και την ειδική αγωγή.

3. Οι Ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες και τα άτομα με αναπηρίες

Οι περισσότερες από τις Ελληνικές Βιβλιοθήκες και ειδικότερα οι Ακαδημαϊκές, έχουν φροντίσει σε πρώτη φάση για την υλικοτεχνική υποδομή τους, έτσι ώστε να εξασφαλίζουν την πρόσβαση στο χώρο τους και στα ΑΜΕΑ. Αυτό όμως από μόνο του δεν επαρκεί. Χρειάζεται και ανάπτυξη ειδικών συλλογών που σε συνδυασμό με τον κατάλληλο εξοπλισμό, θα κάνουν εφικτή την πρόσβαση στην πληροφορία, όχι μόνο προϋποθέτοντας την επίσκεψη τους σε αυτές, αλλά από οπουδήποτε κι αν χρειαστεί.

Από έρευνα που έγινε τον Ιούνιο του 2003 σε δείγμα 11 Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (7 Α.Ε.Ι. και 4 Τ.Ε.Ι.) δόθηκαν τα ακόλουθα στοιχεία:

ΕΡΩΤΗΣΗ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΙΣΩΣ
1. Διαθέτετε την κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή για την πρόσβαση των ΑΜΕΑ στη βιβλιοθήκη σας;	5	6	
2. Έχετε χρήστες ΑΜΕΑ και με προβλήματα δυσλεξίας;	3	6	2
3. Διαθέτετε ειδικό τεχνικό εξοπλισμό για τα ΑΜΕΑ και τα άτομα με δυσλεξία;	1	10	
4. Προγραμματίζετε την προμήθεια ειδικού τεχνικού εξοπλισμού γι' αυτές τις κατηγορίες χρηστών;	9	2	

Όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα της έρευνας, αρκετές από τις 11 Ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες έχουν φροντίσει για την υλικοτεχνική υποδομή τους, οι περισσότερες δεν έχουν χρήστες ΑΜΕΑ και με προβλήματα δυσλεξίας και δε διαθέτουν ειδικό τεχνικό εξοπλισμό. Το θετικό είναι ότι οι περισσότερες προγραμματίζουν την προμήθεια ειδικού τεχνικού εξοπλισμού.

Από αυτές όλες σχεδόν θέτουν ως προτεραιότητα την προμήθεια ειδικού τεχνικού εξοπλισμού για τα άτομα με προβλήματα όρασης. Πρωτοστάτης στην προσπάθεια εξυπηρέτησης των ατόμων με προβλήματα όρασης, υπήρξε το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, μέσω του ευρωπαϊκού προγράμματος Accelerate, το οποίο αποτελεί και καθοδηγητή για τις αντίστοιχες προσπάθειες των υπόλοιπων Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Είναι όμως απαραίτητη, η άμεση ανάληψη πρωτοβουλιών για την επέκταση των προσφερόμενων υπηρεσιών και στις υπόλοιπες κατηγορίες των ΑΜΕΑ, αλλά και σε άλλες ειδικές κατηγορίες ατόμων (π.χ. με προβλήματα δυσλεξίας), προκειμένου να ενσωματωθούν κι αυτές στην κοινότητα των χρηστών τους και να έχουν ίσα δικαιώματα πρόσβασης στην πληροφόρηση.

Σήμερα, είναι πλέον εμφανής ο προβληματισμός του επιστημονικού προσωπικού που απασχολείται στις ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες, σχετικά με τους τρόπους προσέγγισης των προβλημάτων που εντοπίζονται κατά την προσπάθεια πρόσβασης των ατόμων αυτών στην πληροφόρηση και της αντιμετώπισης τους μέσω της ανάπτυξης νέων προσφερόμενων υπηρεσιών. Η έλλειψη εμπειρίας καθιστά δύσκολο το έργο που καλούνται να επιτελέσουν.

4. Συνοπτική παρουσίαση των υπηρεσιών που ανέπτυξαν βιβλιοθήκες και οργανισμοί του εξωτερικού για τα ΑΜΕΑ και τα άτομα με δυσλεξία

Σε αντίθεση με τα ελληνικά δεδομένα, οι βιβλιοθήκες του εξωτερικού έχουν πραγματοποιήσει ουσιαστικά βήματα στην παροχή υπηρεσιών για όλες τις κατηγορίες των ΑΜΕΑ, αλλά και για τα άτομα με δυσλεξία και αποτελούν σημείο αναφοράς για την υιοθέτηση τέτοιου είδους υπηρεσιών και από τις ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες. Μια συνοπτική εικόνα μπορεί να σχηματιστεί από την καταγραφή των παρακάτω υπηρεσιών που ανέπτυξαν βιβλιοθήκες του εξωτερικού:

1. Στην Αμερική η National Library Service for the Blind and Physically Handicapped (NLSBPH), η οποία ιδρύθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου (Library of Congress), προωθεί στις Ηνωμένες Πολιτείες, ηχογραφημένο υλικό και υλικό σε μορφή Braille για τα άτομα με προβλήματα όρασης και κίνησης. Κάθε χρόνο δανείζονται εκατομμύρια βιβλία σε ακουστική μορφή και σε μορφή Braille. Παράλληλα σε συνεργασία με ένα δίκτυο τοπικών και περιφερειακών βιβλιοθηκών παρέχει δωρεάν υπηρεσία ενημέρωσης μέσω τηλεφώνου, στα άτομα με προβλήματα όρασης και κίνησης. Έτσι καλώντας τον σχετικό αριθμό λαμβάνουν πληροφορίες για τα τηλεφωνικά νούμερα των κοντινότερων βιβλιοθηκών με τις οποίες συνεργάζεται.
2. Στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, το πρόγραμμα CAPS (Communication and Access to information for People the Special needs), έχει ήδη δημιουργήσει στη Σουηδία και στη Μεγάλη Βρετανία μια πιλοτική εφαρμογή έκδοσης ημερησίων εφημερίδων σε ηλεκτρονική μορφή.
3. Το 2002 τέθηκε σε εφαρμογή στις πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες του Graz και του Innsbruck το προϊόν BOOKS2U!. Πρόκειται για ένα πρόγραμμα μέσω του οποίου δοκιμάστηκε μια καινούρια προσέγγιση στο διαδανεισμό των μονογραφιών σε ψηφιακή μορφή. Αυτό το πρόγραμμα ερευνά τη δυνατότητα μείωσης χρόνου και χρήματος με την προώθηση του διαδανεισμού, προσφέροντας στους χρήστες ψηφιακά υποκατάστατα μονογραφιών, με τα οποία γίνονται διαθέσιμοι ψηφιακοί θησαυροί γνώσεων μέσω του Διαδικτύου. Το BOOKS2U! είναι μέρος των προϊόντων της ALO (Austrian Literature Online) και υποστηρίζεται από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα.
4. Η Northville District Library του Michigan μεταξύ των άλλων προσφερόμενων υπηρεσιών της για τα ΑΜΕΑ (π.χ. βιβλία μεγάλων εκτυπώσεων, ομιλούντα βιβλία, υλικό σε μορφή Braille κ.λπ.) δίνει τη δυνατότητα δωρεάν αποστολής ψηφιακού υλικού μέσω του ταχυδρομείου.
5. Τον Ιανουάριο του 2001, το συμβούλιο του ALA (American Library Association), συμφώνησε ομόφωνα στη σύνταξη μιας γραπτής πολιτικής για τις υπηρεσίες των βιβλιοθηκών προς τα ΑΜΕΑ. Η πολιτική αυτή συντάχθηκε από το νομοθετικό σώμα του ADA (Americans with Disabilities Act), το οποίο είναι και το πιο σημαντικό νομοθέτημα στην Αμερική, που θεσπίστηκε για την προστασία των δικαιωμάτων των ΑΜΕΑ.
6. Αρκετές βιβλιοθήκες της Μεγάλης Βρετανίας έχουν ήδη αναπτύξει πολιτικές συνεργασίας, βασισμένες στο Disability Discrimination Act (DDA), το νομοθέτημα που αφορά την προστασία των δικαιωμάτων των ΑΜΕΑ στο Ηνωμένο Βασίλειο. Στα πλαίσια αυτής της συνεργασίας, το DDA υποχρεώνει τις βιβλιοθήκες να:
 - Αλλάξουν την πολιτική τους και τις διαδικασίες που ακολουθούν, προκειμένου να εξαλείψουν τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα άτομα με δυσλεξία κατά την προσπάθειά τους να χρησιμοποιήσουν τις προσφερόμενες υπηρεσίες.

- Να παρέχουν επιπλέον βοήθεια, όπου αυτή χρειάζεται, για να κάνουν εφικτή τη χρησιμοποίηση των υπηρεσιών τους.
 - Να αναπτύξουν εναλλακτικούς τρόπους πρόσβασης στις υπηρεσίες τους.
7. Recording for the Blind and Dyslexic <<http://www.rfbd.org/>>. Πρόκειται για έναν μη κερδοσκοπικό οργανισμό, ο οποίος βρίσκεται στις ΗΠΑ και παρέχει κατάλογο υλικού και εξοπλισμού που σχεδιάστηκε για να υποστηρίξει την εκπαίδευση και τους επαγγελματικούς στόχους των ατόμων με προβλήματα όρασης και δυσλεξίας.

5. Προοπτικές ανάπτυξης ειδικών υπηρεσιών στις Ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες

Οι Ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες έχοντας ως πρότυπο βιβλιοθήκες αλλά και οργανισμούς του εξωτερικού, που έχουν ήδη διαγράψει μια σημαντική πορεία στην ανάπτυξη των προσφερόμενων υπηρεσιών τους για ειδικές κατηγορίες χρηστών, θα μπορούσαν κι αυτές με τη σειρά τους να πραγματοποιήσουν τα πρώτα ουσιαστικά βήματα προς την ένταξη των νέων αυτών υπηρεσιών στις ήδη υπάρχουσες. Αυτό είναι δυνατό να επιτευχθεί, μέσω και της βελτίωσης των τρόπων πρόσβασης στο Διαδίκτυο, του εμπλουτισμού της συλλογής τους και της προμήθειας ειδικού τεχνικού εξοπλισμού.

5.1. Δυνατότητες χρήσης του Διαδικτύου από τα ΑΜ Ε Α

Η μετεξέλιξη των "παραδοσιακών" Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών σε Ψηφιακές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες, καθιστά δυνατή την απομακρυσμένη πρόσβαση σε πηγές πληροφόρησης και συμβάλει στην ευκολότερη εξυπηρέτηση όλων των χρηστών. Αυτό επιτυγχάνεται κυρίως μέσω της χρήσης του Παγκόσμιου Ιστού του Διαδικτύου (Internet).

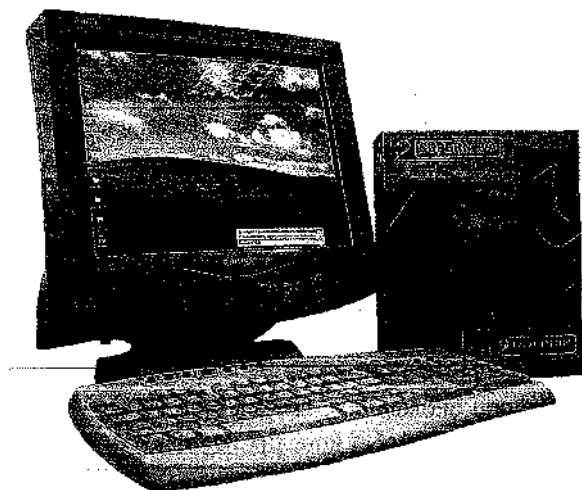
Κι ενώ η χρήση του Διαδικτύου έχει γίνει αποδεκτή ως ένας τρόπος ευρείας ανάκτησης πληροφοριών, εντούτοις οι δυνατότητες πρόσβασης του δεν είναι επαρκείς για τα ΑΜΕΑ. Έτσι αποτελεί γι' αυτά ένα σημαντικό πρόβλημα, όπως αναφέρει η Judy Brewer από το Web Accessibility Initiative (WAI-Πρωτοβουλία για Πρόσβαση στον Παγκόσμιο Ιστό), το οποίο δημιουργήθηκε το

1997 από το World Wide Web Consortium (W3C), με σκοπό να κάνει το Web προσβάσιμο σε όλους. Όπως χαρακτηριστικά λέει "Ο Παγκόσμιος Ιστός μπορεί να παρουσιάσει φραγμούς σε άτομα με διάφορα είδη αναπηρίας". Για να υποστηρίξει την άποψη της, προτείνει μερικούς χαρακτηριστικούς τρόπους αντιμετώπισης των φραγμών αυτών:

Για άτομα με προβλήματα όρασης

- Η ύπαρξη εικονογραφημένων πληροφοριών και οδηγιών, όπως φωτογραφίες της βιβλιοθήκης και του προσωπικού της, που να διευκολύνει την κατανόηση των παρεχόμενων πληροφοριών.

- Πλοήγηση στις ιστοσελίδες που να εξαρ-

τάται αποκλειστικά και μόνο από τη χρήση του ποντικιού, χωρίς την υποστήριξη του πληκτρολογίου και η οποία θα είναι συμβατή με οθόνες αφής.

Για άτομα με προβλήματα ακοής

- Σε περιπτώσεις ακουστικών παρουσιάσεων, όπως π.χ. ένα ηχογραφημένο μήνυμα το οποίο καλωσορίζει τους χρήστες στην ιστοσελίδα της βιβλιοθήκης, να υπάρχουν επεξηγηματικές σημειώσεις.

Για άτομα με προβλήματα κίνησης

- Η ύπαρξη ειδικού πληκτρολογίου ή απλού μηχανισμού που θα εξομοιώνει την κίνηση και τα πλήκτρα του ποντικιού για τη δυνατότητα εκτέλεσης εντολών.

Για άτομα με προβλήματα μαθησιακής δυσκολίας

- Η ύπαρξη εικονογραφημένων οδηγιών και πληροφοριών
 - Η έλλειψη πολυπλοκότητας στα κείμενα και τη γλώσσα (π.χ. κείμενα που αναβοσβήνουν)
 - Σωστή δόμηση στην παροχή των προσφερόμενων πληροφοριών (π.χ. δεν πρέπει να υπάρχει διάσπαρτο κείμενο χωρίς ικανοποιητικές επεξηγήσεις)

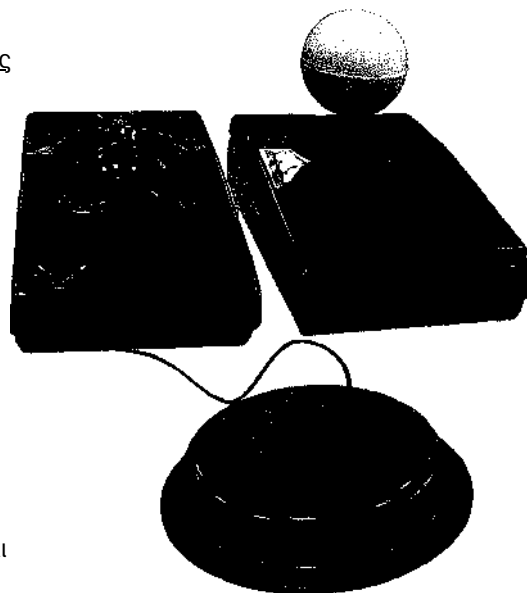
5.2. Εμπλουτισμός Συλλογής- Ειδικός τεχνικός εξοπλισμός

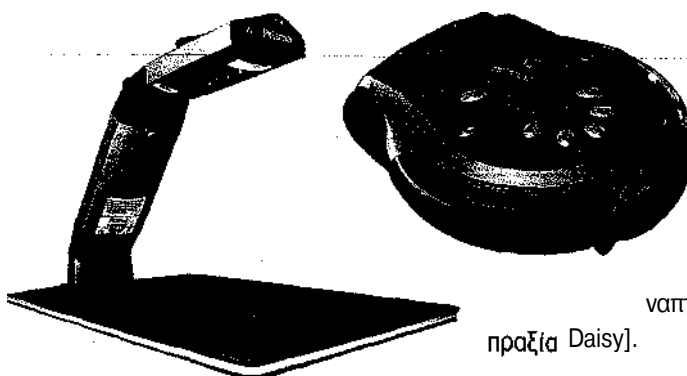
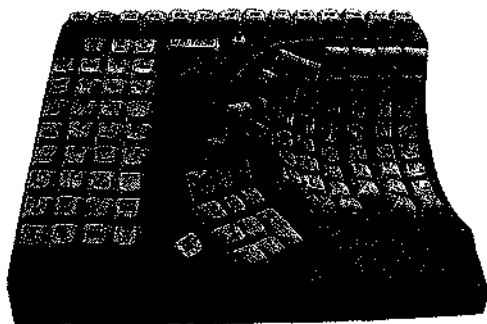
Ταυτόχρονα όμως με τις υπηρεσίες που παρέχουν οι Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες μέσω της χρήσης του Διαδικτύου, πρέπει να εμπλουτίσουν τις συλλογές τους με ειδικές κατηγορίες υλικού όπως:

- Βιβλία σε κασέτες, cd-roms και βιντεοκασέτες: π.χ. λογοτεχνικά και επιστημονικά βιβλία
- Ψηφιακά ομιλούντα βιβλία
- Μουσική σε CDs
- Συλλογή Μεγάλων Εκτυπώσεων

...αλλά και να αποκτήσουν τον απαραίτητο συνοδευτικό τεχνικό εξοπλισμό, όπως:

- Λογισμικό ανάνηωσης/μεγέθυνσης οθόνης
- Εξοπλισμό για κωφάλαους - Μεταφραστές νοηματικής
- Συσκευές μεγέθυνσης κειμένου
- Εκτυπωτές Braille
- Σύστημα χρήσης ποντικιού με το κεφάλι (μετατρέπει τις κινήσεις της κεφαλής σε κινήσεις του ποντικιού).
- Ιχνόσφαιρα (trackball) [με την χρήση αυτής της συσκευής εξομοιώνεται η κίνηση και τα πλήκτρα του ποντικιού με εύκολο τρόπο]
- Χειριστήριο (Joystick) [αποτελεί την ενδιάμεση συσκευή πάνω στην οποία μπορούμε να συνδέσουμε εξωτερικά κουμπιά χειρισμού και να εξομοιώσουμε την κίνηση και τα πλήκτρα του ποντικιού με εύκολο τρόπο]

πραξία Daisy].

• Πληκτρολόγια ειδικών προδιαγραφών (για άτομα με ευαισθησία στα χέρια, λόγω της καταπόνησης κατά την συνεχή πληκτρολόγηση καθώς και για μονόχειρες).

• Συσκευή αναπαραγωγής ψηφιακών ομιλούντων βιβλίων (με κουμπιά χειρισμού που διευκολύνουν στην άμεση πρόσβαση στα περιεχόμενα ενός βιβλίου π.χ. μετάβαση σε σελίδα, κεφάλαιο, κίνηση εμπρός, πίσω, αύξηση - μείωση ταχύτητας ανάγνωσης κ.λπ.).

• Λογισμικό αναπαραγωγής ψηφιακών ομιλούντων βιβλίων

[ένα από τα σημαντικότερα

εγχειρήματα αναφορικά με

τα ψηφιακά ομιλούντα βι-

βλία είναι η καθιέρωση ε-

νός διεθνούς πρωτοκόλλου

του Daisy (Digital Audio-based

Information System) το οποίο α-

ναπτύχθηκε από την αντίστοιχη κοινο-

6. Η περίπτωση των ατόμων με προβλήματα δυσλεξίας

Σε παγκόσμιο επίπεδο, ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού, αντιμετωπίζει προβλήματα δυσλεξίας. Έτσι οι βιβλιοθήκες θα πρέπει να μεριμνήσουν και γι' αυτή την κατηγορία ατόμων, αναπτύσσοντας πρόσθετες υπηρεσίες που θα κάνουν εφικτή την πρόσβαση στη γνώση και σε αυτά τα άτομα.

Τα πιο χαρακτηριστικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα άτομα με δυσλεξία είναι αυτά της ανάγνωσης και του συλλαβισμού. Εκτός όμως από αυτά αντιμετωπίζουν και άλλα επιμέρους προβλήματα όπως:

- Σύγχυση στην αντίληψη χώρου, χρόνου και ημερομηνιών
- Δυσκολία ενθύμησης οδηγιών
- Προβλήματα οργάνωσης σκέψης και αφομοίωσης κειμένου
- Μειωμένες ικανότητες στην οργάνωση
- Μειωμένη αυτοπεποίθηση και αυτοεκτίμηση

Ο συνδυασμός αυτών των προβλημάτων μπορεί να καταστήσει τη βιβλιοθήκη ένα "αποκρουστικό μέρος" για τα άτομα με προβλήματα δυσλεξίας.

- Με τη χρήση του λογισμικού αυτού, αναγνωρίζεται η φωνή του κάθε χρήστη κι έτσι μπορεί εύκολα να ανακτήσει τα δεδομένα που έχει ήδη καταχωρήσει. Αυτό όμως προϋποθέτει ότι κάθε φορά θα πρέπει να χρησιμοποιεί τον ίδιο υπολογιστή, πράγμα το οποίο βέβαια δεν είναι πάντοτε εφικτό. Η λύση του προβλήματος αυτού είναι η εγκατάσταση του λογισμικού σε δίκτυο.
- β) Εργαλεία οπτικής σάρωσης και Text-to-Speech: με τη χρήση λογισμικού Text-to-Speech, μπορούν να βοηθηθούν άτομα με δυσκολίες στην ανάγνωση κειμένων ή με προβλήματα όρασης, αφού δίνεται η δυνατότητα ηχητικής ανάγνωσης των κειμένων που εμφανίζονται στην οθόνη του Η/Υ. Έτσι οι χρήστες με τέτοιου είδους προβλήματα μπορούν να έχουν πρόσβαση σε καταλόγους, οδηγούς και κείμενα τα οποία έχουν αποθηκευτεί ηλεκτρονικά. Εκτυπωμένα κείμενα μπορούν επίσης να διαβαστούν με τον ίδιο τρόπο, αφού προηγουμένως επεξεργαστούν από το προσωπικό, με τη χρήση συσκευών οπτικής σάρωσης φωτογραφιών και εγγράφων (scanners), σε συνδυασμό με το κατάλληλο λογισμικό οπτικής αναγνώρισης χαρακτήρων και των εργαλείων Text-to-Speech (nxtextHELP Read and Write Gold. textHELP Read and Write v6. Kurzweil 3000).

Πριν τη χρήση όμως των παραπάνω εργαλείων θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι:

- Σε κάθε Η/Υ θα πρέπει να υπάρχει ένα ζεύγος ακουστικών, προκειμένου να αποφευχθεί η ενόχληση των υπολοίπων χρηστών, από το θόρυβο που προκαλείται με την εφαρμογή του λογισμικού Text-to-Speech.
 - Η χρήση συσκευών οπτικής σάρωσης φωτογραφιών και κειμένων (scanners), μπορεί να αποδειχθεί πολύ δαπανηρή σε περίπτωση που χρησιμοποιείται μία τέτοια συσκευή σε κάθε Η/Υ. Κάποιοι σαρωτές, έχουν αυτόματους τροφοδότες εγγράφων (ADF), οι οποίοι μπορούν αυτόματα, όπως και ένα φωτοτυπικό, να σαρώσουν μαζικά έναν αριθμό σελίδων. Δεν μπορούν όμως να χρησιμοποιηθούν σε δεμένα βιβλία. Αυτά πρέπει πρώτα να φωτοτυπηθούν.
- γ) Ηλεκτρονικά βιβλία και Text-to-Speech (e-Books and Text-to-Speech): Σήμερα οι περισσότερες βιβλιοθήκες εμπλουτίζουν τις συλλογές τους με ηλεκτρονικά βιβλία και περιοδικά που δίνουν τη δυνατότητα ευκολότερης πρόσβασης στην πληροφορία, από οποιοδήποτε χώρο κι αν γίνεται αυτή. Έτσι και για τα άτομα με προβλήματα δυσλεξίας ή όρασης, γίνεται πλέον εύκολη η πρόσβαση όταν το υλικό αυτό είναι συμβατό με εργαλεία Text-to-Speech. Είναι πολύ σημαντικό να προσεχθεί η συμβατότητα των e-Books με τα Text-to-Speech. Ένα ακόμη πλεονέκτημα της χρήσης των e-Books, είναι ότι δίνουν τη δυνατότητα, μέσω της επεξεργασίας τους στους Η/Υ, αλλαγής χρωμάτων, φόντων και μεγεθών των κειμένων, πράγμα πολύ σημαντικό για τα άτομα με προβλήματα δυσλεξίας ή όρασης, καθώς και για τα άτομα με προβλήματα αχρωματοψίας.
- δ) Ηλεκτρονικό Πληροφοριακό Υλικό: Είναι δυνατό να θεωρήσει κανείς ότι παρέχοντας ηλεκτρονικές πηγές, όπως εγκυκλοπαίδειες (π.χ. Microsoft Encarta), λεξικά (π.χ. Oxford Concise Dictionary) ή περιοδικά μπορεί να ικανοποιήσει τις ανάγκες για πρόσβαση στη γνώση των ατόμων με δυσλεξία. Το πρόβλημα με το παραδοσιακό σε έντυπη μορφή πληροφοριακό υλικό, όπως τα λεξικά, είναι ότι θα πρέπει να συλλαβίζεται το θέμα ή τη λέξη που αναζητείται ή τουλάχιστον να είναι γνωστή η αλφαβητική σειρά. Με τη χρήση των ηλεκτρονικών πηγών,

δίνεται η δυνατότητα αναζήτησης θεμάτων με κείμενο, το οποίο έχει ελεγχθεί ως προς το συλλαβισμό ή αντιγράφηκε από ένα άλλο έγγραφο. Είναι δυνατή επίσης η ταυτόχρονη αναζήτηση περισσότερων από μία λέξεων τη φορά, η αυτόματη χρήση συνδέσμων ανάμεσα σε συναφή κείμενα ή λέξεις, καθώς επίσης και η δυνατότητα πρόσβασης σε πληροφορίες πολυμέσων όπως, βίντεο, ακουστικά αρχεία ή εικόνες. Εναλλακτικά μπορούν να προσφερθούν και ηλεκτρονικά λεξικά, υπό τη μορφή μεταφερόμενης συσκευής (π.χ. Franklin MWS1840) που παρέχουν τη δυνατότητα χρησιμοποίησης τους σε οποιοδήποτε σημείο της βιβλιοθήκης.

6.2. Προβλήματα προσαρμογής, οργάνωσης και προσανατολισμού στο χώρο της βιβλιοθήκης των ατόμων με δυσλεξία:

Αρκετά άτομα με δυσλεξία αντιμετωπίζουν προβλήματα προσαρμογής, οργάνωσης και προσανατολισμού, τα οποία τους προκαλούν δυσκολίες στη μετακίνηση τους στους χώρους μιας μεγάλης βιβλιοθήκης. Αυτά γίνονται εντονότερα κατά την προσπάθεια τους να εντοπίσουν τα βιβλία που τους ενδιαφέρουν, αναζητώντας τα βάσει των ταξινομικών αριθμών τους. Για κάποιον με δυσλεξία μπορεί να είναι δυσκολότερο να θυμάται έναν ασυνήθιστο κωδικό αριθμό, όπως ο ταξινομικός, απ' ό-τι μια λέξη στην οποία είναι ήδη εξοικειωμένος. Μπορεί ακόμη να χρειαστεί περισσότερο χρόνο προκειμένου να αναγνωρίσει βιβλία τα οποία είναι ταξιθετημένα με αλφαβητική σειρά.

Προτάσεις που μπορούν να βοηθήσουν στην επίλυση αυτών των προβλημάτων είναι:

- Το προσωπικό της βιβλιοθήκης θα πρέπει να είναι ενήμερο σχετικά με κοινές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα άτομα με δυσλεξία, έτσι ώστε να μπορούν να τα βοηθούν χωρίς αυτά να νιώθουν άσχημα.
- Η τοποθέτηση έγχρωμων πινακίδων στα ράφια των βιβλιοθηκών, έτσι ώστε να ξεχωρίζουν οι διάφορες κατηγορίες υλικού π.χ. τα λογοτεχνικά βιβλία από τα επιστημονικά κλπ.
- Επειδή η χρήση αριθμών προκαλεί δυσκολία στην κατανόηση τους από τα άτομα με δυσλεξία, θα ήταν χρήσιμο να χρησιμοποιούνται σχεδιαγράμματα ή χάρτες που θα καθοδηγούν τους χρήστες στον εντοπισμό των βιβλίων στα ράφια, ανάλογα με τη θεματική κατηγορία στην οποία ανήκουν.
- Ενημέρωση των χρηστών σε περίπτωση σημαντικών αλλαγών στην ταξινόμηση της συλλογής, μέσω της έκδοσης ειδικών οδηγιών.

7. Συμπεράσματα

Δεν αρκεί όμως μόνο η κατάλληλη κτιριακή υποδομή, ο εμπλουτισμός των συλλογών και η προμήθεια ειδικού τεχνικού εξοπλισμού. Θα πρέπει παράλληλα να πραγματοποιηθεί:

- Διενέργεια ειδικών σεμιναρίων εκμάθησης υλικοτεχνικού εξοπλισμού και τρόπων προσέγγισης των ειδικών κατηγοριών χρηστών (π.χ. ΑΜΕΑ και ατόμων με προβλήματα δυσλεξίας) για το επιστημονικό προσωπικό.
- Έκδοση ειδικών οδηγιών χρήσης των υπηρεσιών της βιβλιοθήκης (μπορούν αχ. να είναι σε ομιλούσα μορφή).
- Σύνταξη γραπτού κανονισμού χρήσης των ειδικών υπηρεσιών της Βιβλιοθήκης.

- Ανάπτυξη της υπηρεσίας διαδανεισμού και για το υλικό που αφορά αυτές τις ειδικές κατηγορίες χρηστών.
- Αλλαγή στην νομοθεσία που αφορά στα πνευματικά δικαιώματα, έτσι ώστε να δίνεται η δυνατότητα μετατροπής ενός κειμένου από την έντυπη μορφή του σε ψηφιακή.
- Ανάπτυξη στρατηγικής για τη σωστή λήψη αποφάσεων αναφορικά με το είδος του υλικού που θα πρέπει να ψηφιοποιήσουν οι βιβλιοθήκες

Οι Ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες, θα πρέπει άμεσα να δραστηριοποιηθούν στη λήψη των κατάλληλων μέτρων για το «άνοιγμα» των υπηρεσιών τους και προς ειδικές κατηγορίες χρηστών (π.χ. ΑΜΕΑ και άτομα με δυσλεξία), έτσι ώστε να ενσωματωθούν κι αυτές στην κοινότητα των χρηστών τους, δίνοντας τους ίσα δικαιώματα πρόσβασης στην πληροφόρηση με γνώμονα πάντα το σεβασμό των ιδιαιτεροτήτων τους. Η μέχρι σήμερα αδρανοποίηση τους, δεν οφείλεται στην έλλειψη ευαισθητοποίησης, αλλά κυρίως στην άγνοια των σύγχρονων υποστηρικτικών προσαρμοστικών τεχνολογιών (adaptive technologies) και των τρόπων παροχής πρόσβασης στις πληροφορίες με εναλλακτικές μορφές και μεθόδους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΤΣΑΛΚΙΤΖΗ, ΘΑΛΕΑ, 2000. Δανειστικές υπηρεσίες βιβλιοθήκης σε χρήστες με ειδικές ανάγκες - Αξιοποίηση της υπηρεσίας SDI (Selected Dissemination of Information). Πρακτικά 9ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Αθήνα: ΕΜ.Π.
2. ΖΩΝΤΑΝΟΣ, Κ., ΠΑΤΡΑΓΚΟΥ, Π., ΤΑΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ, Ο., ΦΡΑΓΚΟΥ-ΜΠΑΤΣΙΟΥ, Α., 2000. Υπηρεσίες ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών για τυφλούς και άτομα με περιορισμένη όραση: η εμπειρία της βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας από το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Accelerate. Πρακτικά 9ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Αθήνα: ΕΜ.Π.
3. MATES, BARBARA. *Accessibility guidelines for information resources*. www.techsource.ala.org <<http://www.techsource.ala.org>> [πρόσβαση 10-9-03]
4. <http://www.loc.gov/access/faas.html> [πρόσβαση 10-9-03]
5. <<http://northville.lib.mi.us/spserv/>> [πρόσβαση 10-9-03]
6. <http://www.disabled.gr/> [πρόσβαση 01-9-03]
7. www.dea.gr [πρόσβαση 01-9-03]
8. www.dvslexic.com [πρόσβαση 25-9-03]
9. www.dvslexic.org [πρόσβαση 25-9-03]
10. <http://www.lcweb.loc.gov/nls/index.html> [πρόσβαση 28-9-03]
11. www.ala.org [πρόσβαση 28-9-03]
12. <<http://www.rfbd.org>> [πρόσβαση 20-9-03]
13. <<http://www.disability.gov.uk/dda/>> [πρόσβαση 20-9-03]
14. <http://books2u.uibk.ac.at/> [πρόσβαση 25-9-03]
15. CHRISTENSEN SKOELD, BEATRICE, 1999. Section Activities and Developments in the Area of Libraries for the Blind. 65th IFLA Council and General Conference. Bangkok